

15. kapitola

KŘESŤANSKÉ *NENBUCU* A TEMNÁ NOC

V prvních letech jejich manželství otrásly Japonskem velké společenské změny. Doktor Nagai měl však napilno s přednáškami, psaním článků a s radiologickým výzkumem; o politiku se moc nestaral. Jejich prvorozený syn se narodil 4. dubna 1935. Pojmenovali jej Makoto, což znamená „Poctivost“.

V polovině třicátých let byla v Japonsku tři mocenská centra. První z nich představoval císař Hirohito, jehož moc nebyla jednoznačná. Hirohitův dědeček císař Meidži skutečně vládl, ale jeho nástupcem byl slaboduchý císař Taišó, který byl ostudou národa. Taišův syn Hirohito byl proto odmalička vychováván jako císař, který sice „panuje, ale nevládne“. Druhou mocenskou základnu tvořili politici, finančníci a průmyslníci, poměrně nová síla rozvíjející se demokracie, v níž měla volební hlas méně než polovina občanů. Třetí a nejmocnější vrstvou společnosti byli vojáci,

přesvědčení o tom, že jim náleží posvátný úkol dovést Japonsko k vojenské a průmyslové soběstačnosti.

Pokud někdo z politiků a obchodníků tvrdě kritizoval okupaci Mandžuska a obrovské výdaje na zbrojení, následovala krutá odplata: sedm jich bylo zavražděno. Císař Hirohito dvakrát protestoval proti krveprolití, ale dostalo se mu jen ostrých výtek od jeho mentora – prince Saiondžiho. Ten mu připomněl, jakkoli se sám stavěl proti militaristům, že jeho povinností je panovat, nikoli vládnout.

Vraždy zastrašily opozici, a Japonsko se stalo vojenskou diktaturou: nastala přísná cenzura médií a policie se stala součástí armády. Jméno otce Moriijamy se začalo objevovat v policejních spisech, protože „křesťanství je cizácká ideologie podporující potenciální špiony“.

Dcera Ikuko se narodila 7. července 1937. Ten večer Takaši spěchal domů, aby se podíval na ten zázrak. Jeho oči cestou nasávaly barvitě scény oblíbeného lidového svátku *tanabata*. Je to noc nešťastných milenců – krásné princezny hvězdy Orihime a hvězdy Kengjú, pokorného pastevece. Zamilovali se do sebe natolik, že Orihime přestala tkát císařský brokát. Rozlícená císařovna mezi ně uvrhla Mléčnou dráhu, ale každého 7. července vytvoří straky ze svých křídel most, po němž ti dva mohou přejít a setkat se.

Japonci slaví tento svátek tak, že ozdobí bambusové větvičky trásněmi a barevnými proužky papíru s básněmi: nezadaní mladí lidé prosí o věrného životního partnera a děti zase o pomoc v hudbě, poezii, kaligrafii a vyšívání. Nagai se zastavil a nadšeně sledoval, jak děti v zářivých bavlněných kimonech zpívají tklivou píseň typickou pro tento svátek. Jejím tématem bylo *akogare* neboli touha po čemsi transcendentním. Napadlo ho, jak je smutné, že většina lidí nepřekročí *akogare* svátku hvězd, natož aby zahlédli čisté světlo hvězdy betlémské. Spíše se zdálo, že zrovna teď je mnohem víc přitahuje červená záře Marta, boha války!

Nazítří přineslo rádio velmi špatné zprávy. Nepřátelství mezi čínskými a japonskými vojsky propuklo naplno u mostu Marca Pola, necelých třicet kilometrů od Pekingu. Nagai šel rozmrzele na univerzitu, hluboce zasažen tou absurdní skutečností, že právě 7. července Japonsko zaútočilo na svou kulturní matku. *Tanabata*, jako mnoho jiného v Japonsku, je totiž dědictvím starověké Číny! Na rozdíl od Takašiho japonští důstojníci slavili; když teď válka propukla naplno, věřili v rychlé vítězství.

Japonská armáda neztrácela čas a rychle mobilizovala všechny, kdo měli jakoukoli bojovou zkušenost. Midori zatrnulo, když o pár dní později uviděla v poš-

tě obálku s povolávacím rozkazem. Neuplynul ani měsíc a Nagai už se plavil do Číny jako nadporučík a šéfchirurg lékařského sboru 5. divize. Následujících třicet měsíců, které v Číně strávil většinou na frontě, mu otevřelo oči ohledně novodobého barbarství militaristů a zanechalo v něm pocit viny, že neučinil nic, aby jim zabránil chopit se moci. Během svého druhého válečného nasazení hodně psal. Díky jeho dopisům domů a deníkovým záznamům tak můžeme sledovat osudy oné 5. divize napříč celou Čínou.

Dne 19. srpna 1937, jen krátce po příjezdu do Číny, pochodovali údolím poblíž Velké čínské zdi, když se náhle ocitli pod drtivou palbou. Než se stihli přeskupit, čtyři sta japonských vojáků bylo mrtvých nebo raněných; přišli také o všechny vysílačky včetně většiny výzbroje, léčiv a potravin. Celá divize byla beznadějně odříznuta od základního tábora. Nagai zřídil narychlo polní nemocnici. Ta se okamžitě naplnila sténajícími vojáky, kterým ovšem nemohl pomoci.

Šel za velícím důstojníkem a oznámil mu, že z lékařského hlediska je situace zoufalá. Důstojník odvětil, že nepřijdou-li posily, budou všichni během osmačtyřiceti hodin mrtví. „Ztratili jsme spojení s velením. Máme jedinou naději – někdo z nás musí dnes v noci nepozorovaně proklouznout čínskými liniemi a přivést pomoc.“

Doktor bez váhání vyhrkl: „Pane, žádám o povolení to zkusit.“ Nagai byl zdatný a nápaditý, takže velitel souhlasil.

Vyšel pod pláštěm noci. Japonský štáb měl být asi dvacet kilometrů daleko. Největší problém bylo dostat se přes prvních pár kilometrů, které si už střežili čínští vojáci. Plazil se a plížil po horských úbočích, dlouho nehybně ležel, využil i říčního toku, jenž ho unášel jako mrtvolu. Konečně dorazil do štábu a nahlásil zoufalou situaci. Velící důstojník slíbil, že jednotky vyrazí ještě v noci, a poručil Nagaiovi, ať se k nim přidá. Nagai odpověděl, že by se rád vrátil ihned, protože je hlavní lékař.

Vracel se celý nadšený a hrdý na svůj úspěch. Cestou se kochal krásami čínské přírody. Po jeho pravici se úbočím hor táhla Velká čínská zeď a ztrácela se v mlze, zatímco vlevo se rozprostírala úrodná pláň s políčky prosa a čiroku. V poli před sebou zahlédl něco červeného. Jablka! Měl velký hlad, a tak se rozběhl obilím a zatřásl stromem. Jablka se sesypala na zem. Vtom mu nad hlavou hvízdl kulka: ačkoli byl určený, úplně ho zamrazilo. Nejspíš po něm vystřelil nějaký rolník. Nechal jablka jablky a pelášil do úkrytu jako vyplašený zajíc.

Japonské jednotky dorazily, jak slíbily, a Číňané se stáhli. Ranění byli evakuováni a Nagai měl tedy

dostatek času zaznamenat své dojmy. Psal a věnoval se práci, snažil se nemyslet na domov, ale nešlo to. Čínské děti vypadaly jako jeho děti, všude viděl čínské matky, jež mu připomínaly Midori, a starce, kteří vypadali jako jeho otec. „*Hledíš jim do očí a víš, že jsou to dobří lidé, myslí a cítí stejně jako my. Řekli nám, že zabít nepřítele není vražda, ale jen daň za zachování spravedlnosti a míru. Opravdu? A kde je v tom spravedlnost a mír? Nějak je v tom nenacházím...*“

O pár týdnů později, když operoval v polním stanu, zaslechl zuřivou hádku: „Ale já musím amputovat. Co je pro vás důležitější? Život, nebo levá ruka?“

Voják vzlykl a hlesl: „Levá ruka, jsem houslista.“

Jiného přivezli s průstřelem čelisti. „Dejte mu nějakou tekutou stravu,“ pokynul Nagai zdravotníkovi. Zuřily boje a zásoby potravin se tenčily. Mladého zdravotníka nejprve napadlo, že se podívá po čerstvých vejcích, ale žádná nenašel, protože byl podzim. Uviděl ale včelu. Hned se za ní vydal. O několik hodin později se vrátil s batohem plným medu, ruce i obličej samé žihadlo. Takaši si tehdy poznamenal: „*Válka, probouzí v lidech jak to nejlepší, tak to nejhorší.*“

V této době rasové a náboženské nesnášenlivosti je velmi oslovující Nagaiův postoj k lidem jiných národů a vyznání. Zapsal si do deníku, jak ho posílil a naplnil pokojem jeho Nový zákon, a připsal verš, který složil

pro přítele-nekřesťana, zesnulého toho dne za úsvitu: „*Když krásné jitro ozářilo východní oblohu, můj přítel se pokojně odebral do nebes.*“ A k tomu dodal: „*Člověk nachází skutečnou lásku u obyčejných vojáků, často nevzdělaných, původem z chudých chatrčí nebo městských brlohů; copak to není láska, o níž mluví Ježíš ve 25. kapitole Matoušova evangelia? Láska, která zjednává přístup do Království jeho Otce?*“

Vybavil svůj vnitřní zmatek, který prožíval v letech 1933 a 1934 za bojů v Mandžusku, a uvědomil si, jak moc se změnil: jakkoli byla tato válka ještě krutější, jeho srdce bylo svobodné a plné pokoje. Jednou večer si do deníku poznamenal, jaká ho zaplavila radost, když čínskému zajatci omýval nohu zasaženou gangrénou. Uvědomil si, že s ním soucítí stejně jako s Japoncem, a zapsal si: „*Ted' už vím, že jsem přišel do Číny, ne abych tady někoho porazil, ne abych vyhrál válku. Přišel jsem pomáhat raněným – Číňanům i Japoncům, civilistům i vojákům.*“

Čínští civilisté se často ocitli v pasti smrtonosného ostřelování a křížové palby. Japonci obsadili území a nechávali za sebou dospělé a děti bez končetin. Nagai zřídil dobrovolnou lékařskou jednotku, která měla za úkol udělat co nejvíc pro raněné civilisty. Fotografie pořízené touto jednotkou poté posílal do Nagasaki. Přátelé ze *Společnosti sv. Vincence z Pauly*, působící při

katedrále v Urakami, je šířili dál a brzy začaly proudit dodávky potravin, oblečení a hraček. Nagai zjistil, že v Číně je překvapivě velké množství členů *Společnosti sv. Vincence z Pauly*, a tak balíčky distribuoval jejich prostřednictvím. Když založil jednotku první pomoci pro čínské civilisty, setkal se s nedůvěrou na obou stranách. Netřímá ten starý Číňan, který sem jde s rukama v kapsách, v ruce granát? Ale stařík byl jen nervózní z japonských doktorů v uniformách! Strach a pochybnosti se postupně vytrácely a pro ošetření chodili další a další.

Válka se vlekla a japonských obětí přibývalo. Čínští generálové neměli proti skvěle vybaveným Japoncům šanci, a tak se nepouštěli do velkých bitev. Zvolili strategii rozšiřování fronty na západ. Přepadali japonské předsunutě jednotky a rychle se zase stáhli, dříve než Japoncům dorazily posily. Japonské linie se stále přesouvaly a zásobování vážlo. Situaci ještě zhoršovala drsná čínská zima a vojáci umírali vyčerpáním. Pro mnohé z nich se stalo hlavní útěchou saké, nikoli však pro Nagaie: co se oženil s Midori, už se nikdy neopil. Útěchu nacházel v psaní, ačkoli mu japonská poezie moc nešla: „*Moje básně jsou ploché a příliš popisné, kdežto dobré haiku nebo tanka promlouvají k srdci.*“

Občas jsou jeho deníkové záznamy plné hořkosti a hněvu. Jednou zarmouceně zatlačil oči vojáka, je-

hož upřímně obdivoval, a poté si poznamenal něco o sebestředném nacionalismu a prázdné propagandě generálů a politiků, jež zabila mladíka, který měl světu tolik co dát. Většinou ale psal o pozitivních dojmech, například o ušlechtilosti, s níž se setkával u řadových pěšáků a nižších důstojníků. Jeho záznamy rovněž zachycují krásu čínské přírody a velkolepost čínské kultury.

Nagaiovo křesťanství se prohlubovalo, ale jeho styl se stával více japonským. K jeho dětství patřil šintoismus, často navštěvoval jeho stroze krásné liturgie, nicméně jako většina Japonců se též účastnil mnoha buddhistických pohřbů a smutečních obřadů za zemřelé – a zde se přidával k nejběžnějším japonským buddhistickým modlitbám, k *nenbucu*.

Nenbucu spočívá v neustálém opakování „*Namu Amida Bucu* – Utíkám se k Buddhovi Amidovi“. Nagai se začal modlit křesťanské *nenbucu* neboli střelné modlitby: vybral si úryvek z žalmu nebo z Nového zákona, který měl stále u sebe, a stále znovu jej opakoval. Někdy mu po tuctech nosili těžce raněné vojáky a skládali je do řad před stanem, kde operoval. Protože dnem i nocí pracoval, byl už značně otupělý. Udržoval si však pokojného ducha tím, že si neustále šeptal: „Pán milostivě vzkřísí mrtvé k životu.“

Dalším jeho biblickým *nenbucu* byl verš z žalmu 44: „Pro tebe jsme stále zabíjeni, jednají s námi jako s ovceři určenými na porážku.“

Slovo *nenbucu* tvoří dva znaky: srdce a teď. Modlit se *nenbucu* znamená oprostít se od starostí o minulost či budoucnost. Je to únik od hlučné, zaplněné hlavy do nalezení věčného a pokojného Teď, do Absolutního Sjednocení ve svém srdci. Pro Nagaie to znamenalo spočinutí v Tom, který o sobě prohlašuje „jsem, který Jsem“. Praktikování tohoto dávného způsobu východní modlitby mu přinášelo vnitřní pokoj i na všech těch nepříliš povzbudivých místech a pomohlo mu pochopit Pascalova slova o tom, že Písmo nemáme jen studovat, ale především se ho modlit: „*Přišel jsem na to, že slova Písma jsou skutečnost, dokonce skutečnější než všechno to, co se děje kolem mě v této válce... Nacházím hluboký pokoj v tom, že sebe i své muže svěřuji Boží prozřetelnosti. Jak to prostě řekl ten Jediný: „Pohleďte na nebeské ptactvo a polní lilie!“*“ Buddhisté se často modlí *nenbucu* při chůzi nebo třeba v autobuse, a to na šňůrce korálek připomínající růženec. Nagai zjistil, že růženec je skvělá modlitební pomůcka, říkal mu „kapesní kostel“. Modlíval se jej za nucených pochodů nebo v obdobích klidu mezi bitvami. Pomáhal mu modlit se, když byl příliš roztěkaný nebo rozrušený a nedo-

kázal přemýšlet. Mimo jiné si zaznamenal následující příhodu.

Na Štědrý den roku 1939 podnikli Číňané překvapivý útok, tři sta Japonců vyřadili z boje a zbylých dvě stě čtyřicet neprodyšně obklíčili. Velitel řekl Nagaiovi: „Mám pro tebe úkol – shromáždí raněné kolem vlajky a polej jejich lůžka benzínem. Pokud Číňané dnes v noci zaútočí, zapal je, aby nemohli vzít žádné zajatce ani ukořistit vlajku. Tenhle rozkaz se mi vydává těžko, ale nemám jiná možnost.“ Velitel byl pohublý a nervózní, dlouhé dny téměř nic nejedl, natož aby se pořádně vyspal.

Takaši stál tváří v tvář velkému dilematu. Každý japonský voják měl povinnost raději čestně zemřít vlastní rukou, než aby padl do zajetí. Nechal si zavolat sanitáře a přikázal mu: „Pověz raněným, aby se připravili na přesun; já se jdu pomodlit. Zavolej mě jen v případě nouze.“ Trochu poodešel, padl na kolena a začal se modlit růženec. Nemyslel na důsledky neposlechnutí rozkazu, nemyslel na smrt ani na svou ženu a děti, jen vše odevzdával Bohu. Natolik se pohroužil do té koráلكové cesty, procházel jí stále znovu, takže ani nepostřehl příchod posla, který se objevil o pár hodin později. Voják zakašlal, hluboce se uklonil a řekl: „Promiňte, pane, zpráva od velitele: na nepřítele právě zaútočily velké posily, krize je zažehnána.“

Nedlouho poté přišla pošta a v ní i dopis od Midori. Její dopisy bývaly zpravidla paprskem světla, ale tentokrát to bylo jinak – zemřela jejich dcera Ikuko i jeho otec! Náhle na něj dopadla léta brodění se krvavými bažinami a mrazivými horami. Byl fyzicky i psychicky na dně. Nejráději by zalezl do nějaké nory jako zvíře a spal až do smrti... Zakusil temnou noc duše.

Takaši s manželkou Midori a synem Makotem.